

BOEKRECENSIE

BOERENBLOED, MELKQUOTA, MEGASTALLEN EN HET VERDWENEN IDYLLISCHE PLATTELAND

Kirsten Haanraads*

■ In maart 2015 verscheen het boek 'Boerenbloed' van Kees Kooman. Die timing is niet toevallig; op 1 april van dat jaar werd het melkquotum afgeschaft. 31 jaar lang moesten melkveehouders hun melkproductie in toom houden, op straffe van hoge boetes; de superheffing. 1 april 2015 zou 'Bevrijdingsdag' worden. Eindelijk een einde aan de productiebeperking. Veel melkveehouders keken reikhalzend uit naar deze dag. En ze hadden hun voorbereidingen getroffen: nieuwe stallen stonden klaar om gevuld te worden, de Nederlandse melkveehouders zouden de wereldmarkt (verder) gaan veroveren.

De euforie duurde niet lang. De melkveehouderij groeide en al in 2015 kwam de grens van de groei in zicht. En die werd overschreden. Op basis van Europese afspraken voor bescherming van de waterkwaliteit zijn er productieplafonds afgesproken voor stikstof en fosfaat. Stikstof en fosfaat die afkomstig zijn uit de mest van de veehouderij. In 2015 produceerde de melkveehouderij meer mest dan door het fosfaatplafond kon worden toegestaan. En op dat moment ontstond er een nieuwe werkelijkheid: de melkveehouderij zou opnieuw aan banden worden gelegd. De staatssecretaris greep in en introduceerde een nieuw systeem van productiebeperking. 'Bevrijdingsdag' (de dag van de afschaffing van het quotum – red.) was voorbij. Na heftige politieke discussies en emotionele boerenbijeenkomsten zijn nieuwe productiebeperkingen voor de melkveehouderij – fosfaatrechten – sinds 1 januari 2018 een feit.

Boerenbloed, melkquota, megastallen en het verdwenen idyllische platteland. Kees Kooman. Uitgave: De Kring. 288 pagina's met foto's. ISBN-nummer: 9789491567971

In 'Boerenbloed' gaat Kooman nieuwsgierig, vol verwondering, maar ook nuchter en recht-toe-recht-aan, op onderzoek uit. Hij portretteert de boeren in de omgeving van het dorpje Ee waar hij woont, in het noordoosten van Friesland. De gelukkige boer, de moderne boer, de ongeduldige boer, de biologische boer, de tegendraadse boer en de ambitieuze boer. Deze boeren zijn al generaties lang aan het landschap verbonden. Het boerenbloed stroomt niet alleen door hun aderen, maar ook door het dorpje Ee en het Friese platteland. Kooman neemt ons mee naar hun geschiedenis, en daarmee naar onze geschiedenis. Hij neemt ons mee in de traumatische ervaringen toen de boeren bij het dorp geconfronteerd werden met de uitbraak van mond-en-klauwzeer in 2001. Naar de ongerustheid en de zorgen die dat met zich meebracht. Naar het grote verdriet van de ruimingen van alle dieren en de verpletterende stilte van de lege stallen die achterbleven. Kooman

* **Kirsten Haanraads** is werkzaam als Senior adviseur Public Affairs bij Natuurmonumenten. Sinds 2016 is zij voor die vereniging betrokken in de beleidsvorming omtrent landbouw en water. In de periode van 2012 tot 2016 algemeen secretaris bij NAJK, de vereniging voor jonge boeren en tuinders. Voordien werkzaam bij het (toenmalige) ministerie van LNV op agrarische subsidieregelingen, Programma Aanpak Stikstof, Natura 2000 en Gemeenschappelijk Landbouwbeleid.

neemt ons ook mee naar de boeren die vertrokken uit Ee, en uit Nederland. Omdat zij de regels, de onzekerheid, de steeds groter wordende maatschappelijke kritiek niet langer konden dragen. Die boeren die overzees een nieuw bestaan zijn gaan opbouwen vormen in het boek een schril contrast met de boeren die achterbleven. Het voelt alsof de boeren die vertrokken zijn 'ontsnapt'. Hun verhalen zijn enthousiast, de toekomst rooskleurig.

En natuurlijk gaat het boek vooral over de boeren van Ee van vandaag. De melkveehouders die achterbleven in Ee hebben geworsteld, maar keken ook uit naar het moment dat het melkquotum zou worden afgeschaft. Ondanks alle beperkingen en bureaucratie die ondernemen – en zeker ondernemen in de agrarische sector – in Nederland met zich meebrengt, zagen zij nu weer een duidelijk perspectief. Het boek krijgt extra betekenis door het vandaag te lezen, wetende dat al die hoopvolle ambities van deze melkveehouders waarschijnlijk niet meer bestaan. Dat dit de realiteit zou worden, was alleen voor insiders te voorspellen. De door de Europese Unie opgelegde plafonds voor stikstof en fosfaat waren niet nieuw. Met de afschaffing van het melkquotum was er nooit sprake van 'Bevrijdingsdag'. Maar wie is dat vergeten te vertellen aan onze melkveehouders?

Kooman heeft een snelle, aantrekkelijke schrijfstijl. Dit maakt dat het boek geen moeizame lesstof is over zo'n 30 jaar boerengeschiedenis. Door de hoofdstukopbouw in portretten, afwisseling met foto's, de beeldende omschrijvingen en scherpe observaties van de schrijver is dit een toegankelijk boek. Ook voor lezers die minder bekend zijn met de discussies die de afgelopen jaren binnen en over de melkveehouderij hebben gewoed. Voor diegenen die er wel bij betrokken waren, als boer, als ambtenaar, of in mijn geval, als belangenbehartiger, is het boek herkenbaar. Het is confronterend om terug te kijken op deze periode en te moeten concluderen dat in zo'n relatief korte tijd, 2015 tot 2018, en nu 2019, de wereld voor de melkveehouderij zo ingrijpend is veranderd.

Kooman geeft in zijn boek niet alleen het woord aan boeren, maar ook aan de milieubeweging, de belangenorganisaties en de politiek. Hij laat terecht ook de ongemakkelijke vragen aan de orde komen. De boeren van Ee laten allemaal zien dat zij een grote liefde hebben voor hun bedrijf, hun

dieren en hun vakmanschap. Tegelijkertijd is het ook juist deze sector die een ingrijpende impact heeft gehad op het landschap. Door schaalvergroting, intensivering en modernisering van de agrarische sector is Nederland ook veel kwijtgeraakt. De afspraken met de Europese Unie, zoals de fosfaat- en stikstofplafonds, of de regels van de Nederlandse overheid, fosfaatrechten voor de melkveehouderij en dierrechten voor bijvoorbeeld kippen en varkens, zijn er niet voor niets. Zij zijn juist bedoeld om de kwaliteit van water en bodem, en daarmee ook natuur en biodiversiteit te beschermen. Boeren zijn niet de moedwillige verwoesters van ons platteland, maar onderdeel van een systeem van voedselproductie dat we allemaal, met elkaar, hebben gewild. Kooman confronteert daarmee. In zijn epiloog: *"Ik smeek u: stoppen met groei."* Optimistisch is hij in zijn eindoordeel ook niet: *"Hier is het vergrootglas gericht op het kleine, met grenzeloze grootschaligheid als uitgangspunt. In 2050 moet de aarde twee keer zoveel voedsel produceren, schrijven de kranten in hun nieuwjaarspecials. De landbouw gebruikt 70 procent van het zoet water, is de belangrijkste oorzaak van verlies van biodiversiteit en zorgt door overbemesting voor dode zones in zeeën en stervende bossen. Vermenigvuldig dat met twee en je stevent af op... Een apocalyps, inderdaad."*

En het verhaal is ook na dit boek niet klaar. Een kleine greep: het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is onlangs gestart met een 'herbezinning op het mestbeleid'. In Europa wordt de Kaderrichtlijn Water geëvalueerd. De derogatie, uitzonderingspositie, die Nederland kreeg in Brussel voor de mestgift moet binnenkort weer ter goedkeuring worden voorgelegd. Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid zal opnieuw worden vormgegeven, zowel in Brussel als vervolgens in Nederland. Het stikstofbeleid ligt onder vuur. Allemaal beleid dat op het boerenerf terecht komt. En allemaal regels en bureaucratie die grotendeels voortkomen uit de Europese doelen voor bescherming en behoud van waterkwaliteit. En zo komt een verhaal dat in de eerste plaats 'ver weg' lijkt, opeens weer dichtbij. Kooman eindigt in zijn boek niet optimistisch. Ik herken dat. Er is eenvoudigweg ook genoeg om moedeloos van te worden. Voor natuurliefhebbers én voor boeren. Het boek is daarmee een must read voor iedereen die op de één of andere manier bij dit verhaal betrokken is. Een opdracht om beter te doen. ■